

A fokozatos felújításról

J É R O M E R E N É

A természetes felújítás a magyar erdőgazdaságban már teljesen elfogadott. Gyorsan és egyszerűen meggyőződhetünk erről, ha átlapozzuk az utóbbi évek vágásterveit. Az alföldi jellegű termőhelyektől, az akác és nyár állományoktól eltekintve a vágásterületeknek csaknem egésze felújítógázásos. Erdőgazdaságaink rövid néhány év alatt alaposan túlteljesítették az 1954 évi erdőgazdaságfejlesztési határozatban a domb- és hegyvidékre nézve előírt 20—30 százalékos arányt. Nem ilyen egyszerű a kérdés, ha arra kívánunk feleletet kapni, hogy milyen módszerrel történik általában a természetes felújítás. A gyakorlatban az ilyen jellegű kérdésre általában azt a feleletet kapjuk, hogy „fokozatos felújítógázást” alkalmaznak. Ha ennek azután utánanézzünk, akkor ez alatt a kifejezés alatt a természetes felújításnak különböző változatait találjuk künn a természetben, az irodalomhoz pedig hiába fordulunk tanácsért.

A „fokozatos felújító vágás” erdőművelési szakirodalmunknak egyik legrégebbi kifejezése. Az első magyar nyelvű erdőműveléstanban Illés Nándor (1) a szálalás és kulisszavágás mellett a felújítógázások között egyedül a „fokozatos vágást”-t tárgyalja. Meghatározása szerint ez olyan vágás, amely „folytonos megritkítással taroltatik le, úgy, hogy a mint a csemedék fölveri magát, fokoncént egészen kiszedjük a fát.” Vadas Jenő 1898-ban első, 1921-ben második kiadásban megjelent erdőműveléstanában (5) Illés „fokozatos vágás”-ának részletes tárgyalása mellett már annak módosulatáról, a „gyűrű alakú felújítógázás”-ról, az ebből levezethető „csoportos felújítógázás”-ról, majd a Wagner-féle szálaló szegélyvágásról és ennek különböző módosulatairól ír. Róth Gyula a harmadik magyar erdőműveléstanban (4) Illés „fokozatos vágás”-át teljesen leszűkíti a német eredetiből szószerint átvett „ernyős vágás”-ra és megállapítja, hogy „a fokozatosan felújítógázás eredeti alakjában ma már alig kerül alkalmazásra... a rendszerhez tapadó sok hátrány miatt, célszerű változtatásokkal azonban alapja maradt oly rendszereknek is, amelyek nagy sikerre tettek szert.” Ennek utána rendkívüli bőbeszédűséggel tárgyalja mindazokat a „célszerű változatokat”, amelyeknek azonban egyformán az a fő sajátosságuk, hogy fokoncént szedik ki bennük a fát folytonos ritkítással. Jabláczy Sándor (2) sokszorosított főiskolai jegyzetében végleg megpecsételi a „fokozatos felújító vágás”-nak a sorsát, kijelenti, hogy ez csupán helytelen elnevezése az ernyős felújító vágásnak, ilyen tehát nem is létezik.

A gyakorlatban — mint láttuk — mindezek ellenére tovább is él ez a fogalom, kiterjedten alkalmazzák Illés rendkívül kifejező szóhasználatát. Fel is panaszkodik Róth, hogy „nálunk még ma is a gyakorlati erdőgazdaságokban ritkán hallani a természetes-felújítás szót, rendszeren a fokozatos felújítás kifejezést használják szaktársaink ehelyett akkor is, amikor nem a vázolt eljárásról van szó, hanem a felújító vágások egyéb rendszereiről”. Róth nem figyel fel, Jabláczy pedig nem vett tudomást a köznyelv mély logikájáról. Pedig élenként figyelmeztetett erre Muzsnay Géza, a szinte végrendeletszerű megnyilatkozásában (3) hangsúlyozva, „hogy a fokozatos felújító vágásmód elnevezését a régebbi gyakorlatnak megfelelően kiterjesztem a természetes felújításnak mindazokra az alakjaira, amelyek helyes értelmezéssel az e három szó által kifejezett fogalom alá vonhatók. Semmi elfogadható okunk sincsen arra, hogy a szál-erdők természetes felújításának különféle módjaira régebben alkalmazott egyszerű, könnyen érthető magyar gyűjtőelnevezéseket megváltoztassuk. Ezek szerint a szál-erdők természetes úton való felújítása történhetik:

1. száraló vágás útján,
2. fokozatos felújító vágásmód segítségével, esetleg
3. pásztásvágások útján . . .”

Ezzel bezárul a kör — visszajutottunk Illés klasszikus megfogalmazásához. Van tehát fokozatos felújítás, de ez nem egyetlen vágásmód, hanem gyűjtőelnevezése az e fogalom alá vonható eljárásoknak. Valószínű, hogy ezt Illés is így fogta fel és úttörő munkájában csupán a lényeg megfogására irányuló törekvés miatt részletezte a fokozatos vágás ismertetése során egyedül annak legegyszerűbb alakját. A módszer kialakítását ösztönző célszerűségre való törekvés már eleve kizárja, hogy valaki is annak mechanikus alkalmazására gondoljon, sőt, parancsolólag megköveteli, hogy mindenkor az adott helyzet-hez, terephez igazodjék térben és időben. Ennek során azután természet-szerűleg alakul ki az a számos, helyileg alkalmazott, vagy kiötlött eljárás, módosulat, vagy változat, amik között Róth könyvében már meglehetősen gondot okoz az eligazodás.

Muzsnay ilyen értelemben fejleszti tovább Illés elgondolását és a fokozatos felújító vágásmódokhoz sorolja:

- a) a fokozatos felújító vágás közönséges alakját,
- b) a csoportos felújító vágást és
- c) a szegélyező vágást.

„Az elnevezések szűkebb határok közé szorítása mellett szól — írja Muzsnay — az is, hogy sok olyan eljárás van a szálerdők természetes felújításánál alkalmazott eljárások között, amely felett máris többé-kevésbé napirendre tértek a gyakorlatban. A túlságos disztíngválás, a túlságos felaprózása a fogalmaknak idézte elő tulajdonképpen azt a végnélküli zűrzavart, ami a különböző természetes felújítási eljárások elnevezése és csoportosítása körül uralkodik.”

Ezt a zűrzavart az azóta eltelt huszonegynéhány év alatt sem sikerült megszüntetni. Az erdőgazdálkodás fejlesztésére vonatkozó határozat végrehajtása érdekében kiadott és ma is iránymutató Erdőrendezési Utasítás (7) sommásan intézi el a kérdést azzal, hogy egyszerűen három felújítási mód előírását rendeli el:

- fm.* — felújító vágás magról,
fs. — természetes felújítóvágás sarjról, és
at. fm. — alátélepités után felújítóvágás magról.

A felújítási módokat is részletesen szabályozni hivatott Erdőnevelési Utasítás ugyanakkor teljesen Jablánczy elgondolásaira épült (6). Kerüli a fokozatos felújítás kifejezést és csak felújítóvágásról szól. Megállapítja, hogy ezeknek „általában három módja használatos: az egyenletes bontáson alapuló felújítás, az egyenlőtlen bontáson alapuló felújítás és a kulisszavágásos felújítás.” A szakmai köztudatba ivódott „fokozatos” szóhasználat erőszakolt kerülése Jablánczyt a „fázis” használatára kényszeríti, az Erdőnevelési Utasítás pedig szakaszoknak ismeri el az „előkészítő vágást”, a nem is kimondottan, de értelemszerűen említett *vetővágást* és a „*végvágást*”.

A zűrzavar tehát változatlanul fennáll, de fenntartása semmiképp sem lehet célszerű. Megszüntetésére most, hogy főiskolánk erdőműveléstani tan-széke új vezetőt kapott és készül az új erdőműveléstan, gondolom itt a legjobb alkalom. Térjünk vissza, vagy induljunk ki újra Illés meghatározásából és fogadjuk el Muzsnay gondolatmenetét.

A szálalás különválasztása mindenképp indokolt. Ez alapjábanvéve nem is felújítóvágás, hanem elsősorban állománynevelés, készletgondozás, az úju-

lat csak természetes következménye. A kulisszavágást Illés „felújító tarvágás”-ként tárgyalja. Ilyen értelemben helyes is a különválasztása. Minden egyéb, ma ismert felújítógátás azonban Illés „fokozatos felújító vágás”-ának fogalma alá vonható. Ezen belül lehet a bontás egyenletes, vagy egyenlőtlen, indulhat ki pontból vagy vonalból, lehetnek a felújítási göcök véletlenek, vagy szándékosak, állhatnak a csoportok szétszórtan, vagy gyöngysorként felfűzve, alakulhatnak szegélyek vonal, vagy ékalakban stb, de mindenképpen jellemző rájuk, hogy „amint a csemedék felveri magát, fokonyként egészen kiszedjük a fát.”

Így jogaiba helyezük vissza egyik legrégebb szakkifejezésünket, hivatalosan is elfogadjuk a gyakorlat megszokott szóhasználatát és egyszerű áttekinthetést biztosítunk ebben a fontos szakkérdésben.

HIVATKOZOTT IRODALOM:

1. Illés Nándor: Erdőtenyésztéstan 1871. Budán;
2. Jablánczy Sándor: Erdőneveléstan II. jegyzet 1954. Sopron;
3. Muzsnay Géza: A fokozatos felújító vágásmód múltjából a régi Magyarországon. Erdészeti Lapok 1935. 826—833 és 919—925 old.;
4. Róth Gyula: Erdőműveléstan II. kötet: Alkalmazott rész. 1935. Sopron;
5. Vadas Jenő: Erdőműveléstan második kiadás 1921. Sopron;
6. Erdőnevelési Utasítás 1956. Budapest;
7. Erdőrendezési Utasítás 1955. Budapest.

Boleman Géza 1876 – 1961

1961. december 20-án gyászlobogót lengetett a szél az Erdőmérnöki Főiskola homlokzatán, az intézmény búcsúzott volt tanárától, Boleman Géza ny. egyetemi tanártól. Az utolsó tisztelgésre megjelent számos intézményen és szervezetten kívül elkísérte őt utolsó útjára tisztelőinek népes tábora, együtt emlékezve az elhunyt fáradthatatlan munkában eltelt, alkotásban gazdag életére.

Boleman Géza 1876. szeptember 15-én született Selmechányán. Édesapja vihneyi fürdőorvos volt, aki később Budapesten írt *Fürdőtan* című munkájában magyar nyelven elsőként tárgyalta a gyógyfürdők alkalmazását.

Középiskoláit Selmechányán, Brassóban és a budapesti belvárosi főreáliskolában végezte. Érettségi után a Műegyetem gépészmérnöki osztályára iratkozott be. Tanulmányai során önállósága korán megnyilvánult, többek között abban, hogy elektrotechnikából pályadíjat nyert. Oklevelének megszerzése után azonnal a Ganz-gyár villamos osztályára került, Bláthy, Dr. Hoór és Pöschl vezetése alá. Ez az időszak még a tanulás folytatását jelentette, itt szerezte meg szakavatott kezek irányításával azt a gyakorlati érzéket, amely későbbi oktatómunkája folyamán olyan bőségesen kamatozott. Ugyancsak a tanulmánygyűjtés után ezután Vihnyére, Kachelmann K. és Fia gépgyárába, ahol mint szerkesztő gépészmérnök működött. Egy gyorsjáratú, álló kompaundtandem gőzgép szerkesztése volt legnevezetesebb munkája, amelyet számításai és rajzai alapján el is készített.

Ezután visszatért a Műegyetemre, s Asbóth és Bánki professzorok tanársegédjeként a gépszerkesztés-tanszékén dolgozott. Közben és főleg a tanulmányi szünetekben a Fegyver és Gépgyár diesel-osztályán szerkesztési munkákat